

SARADNJA ZA BOLJU BUDUĆNOST MLADIH ROMA

2023-1-HU01-KA210-YOU-000158092

 Rosa Parks Foundation

 DAJ MI RUKU

SARADNJA ZA BOLJU BUDUĆNOST MLADIH ROMA

Created by:

Iva Fila Ivanov

Nina Perišić

Ljubica Aničić

Maja Ćurčić

Mina Medić

Emese Gál

Dalma Dóra

ERASMUS + PROGRAM

Projekat: "Cooperation for better future for Roma youth"

Oznaka projekta: 2023-1-HU01-KA210-YOU-000158092

Koordinator: Rosa Parks Foundation, Hungary

Partnerska organizacija: DAJ MI RUKU, Serbia

Erasmus+

SADRŽAJ

I. O PROJEKTU + PARTNERI	4
2. DOBRE PRAKSE	6
■ NAZIV DOBRE PRAKSE: "STARIJI BRAT, STARIJA SESTRA"	6
■ NAZIV DOBRE PRAKSE: ZNAM JA, ZNAĆEŠ I TI	9
■ NAZIV DOBRE PRAKSE: RADIONICE SA ROMSKIM DEVOJČICAMA	12
■ NAZIV DOBRE PRAKSE: SVI UGLAS	14
■ NAZIV DOBRE PRAKSE: SVRATIŠTE ZA DECU SA ULICE I KAFE BAR 16	17
■ NAZIV DOBRE PRAKSE: KRITIČKA PEDAGOGIJA-UVOD U KRITIČKU PEDAGOGIJU I NJENU IMPLEMENTACIJU U DEVISZONT DRUŠTVENOM PROSTORU	19
■ NAZIV DOBRE PRAKSE: „POĐITE SA NAMA U 8.OKRUG” PEŠAČKA TURA	21
■ NAZIV DOBRE PRAKSE: DEBATNI KLUB - VOXPOP	23
■ NAZIV DOBRE PRAKSE: TRENING ZA RAZVOJ OTPORNOSTI	25
■ NAZIV DOBRE PRAKSE: NANE SERIJA RADIONICA ZA MLADE O JEDNAKOSTI	27
3. RADIONICE	30
■ NAŠE ŽELJE I POTREBE	31
■ PONAŠANJE I EMOCIJE	33
■ POVERENJE I SIGURNOST	36
■ REGULISANJE LJUTNJE I NENASILNA KOMUNIKACIJA	38
■ SAMOPOUZDANJE I NAŠA SNAGA	41
■ KARIJERNO SAVETOVANJE I PODIZANJE SVESTI O FAKTORIMA KOJI UTIČU NA IZBOR PROFESIJE I IZBOR SREDNJE ŠKOLE	43
■ GODIŠNJE PLANIRANJE	45
■ ŠIRA SLIKA	46
■ VOXPOP	48
4. PILOT PROGRAM	51
■ Pilot program u "DAJ MI RUKU", Srbija	51
■ Pilot program u Rosa Parks fondaciji, Mađarska	56
5. ZAKLJUČCI	58

I. O PROJEKTU + PARTNERI

Na ovom projektu su sarađivale dve organizacije: Rosa Parks Foundation (Budimpešta) kao koordinator i DAJ MI RUKU (Beograd) kao partner. Pored partnera, uključili smo i druge saradnike, organizacije sa značajnim iskustvom i razvijenim metodologijama. Naš glavni cilj bio je da ojačamo stručnost omladinskih radnika koji rade sa romskom omladinom i povećamo kapacitete partnerskih organizacija. Cilj nam je bio da razvijemo inovativne metode i pristupe karijernoj orijentaciji u radu sa marginalizovanom omladinom. Radili smo na jačanju istrajnosti i motivacije mladih, na razvoju mekih veština kao što su timski rad, saradnja, komunikacija i kritičko razmišljanje kako bismo poboljšali zapošljivost. Partneri su sproveli istraživanje i identifikovali i prikupili dobre prakse, podelili ih jedni sa drugima kroz seriju sesija, obuka omladinskih radnika. Omladinski radnici su unapredili svoje znanje novim praksama koje su zatim uključili u svoje aktivnosti u kojima je učestvovalo 10+10 mladih Roma u Mađarskoj i Srbiji. Rezultati i iskustva projekta su objavljeni u publikaciji, kroz radionice za diseminaciju i medijske materijale. Širenjem informacija o projektu, aktivnostima i novim metodama, projekat je doprineo i unapređivanju kvaliteta omladinskog rada.

ROSA PARKS ALAPÍTVÁNY osnovana je 2016. godine sa glavnim ciljem da promoviše inkluzivno obrazovanje Romske i neomske dece i mladih. Glavna aktivnost organizacije je vođenje Invisible Study Hall. Aktivnosti

obuhvataju razvoj veština i mentorstvo za marginalizovanu decu, mlade i njihove odrasle članove porodice, razvoj kompetencija marginalizovanih porodica kako bi im se pružila podrška u raznim životnim veštinama, posebno u oblasti obrazovanja njihove dece. RPA je razvila i sproveda programe senzibilizacije, usmerene na kompanije i mejnstrim društvo kako bi podržali inkluzivne stavove prema Romima. Njegove najnovije aktivnosti se sprovode u okviru dva velika projekta, doprinoseći programima desegregacije u vrtićima i školama uz pravne i sociološke stručne savete, socijalni rad i usluge specijalnog obrazovanja.

DAJ MI RUKU je osnovano 2009. godine u Beogradu, radi ostvarivanja ciljeva u oblasti socio-humanitarnog rada i obrazovanja psihosocijalnog razvoja dece i mladih u potrebi i edukaciju omladinskih radnika koji rade sa njima. Jedan od ciljeva je podrška osnaživanju romske omladine, mladih sa smetnjama u razvoju, sa niskim životnim standardom, sa ograničenim socijalnim veštinama razvoj njihovih socijalnih veština i podsticanje socijalne inkluzije. Pored aktivnosti koje sprovodimo sa mladima, organizujemo i edukaciju za omladinske radnike kako bi mladima pružali usluge najvišeg kvaliteta. Osnivači organizacije su socijalni radnici, psiholozi i pedagozi sa dugogodišnjim iskustvom kao omladinski lideri. Kreirali smo nekoliko programa rada sa decom i mladima u potrebi koje svake godine realizujemo u saradnji sa različitim saradnicima. Promovišemo saradnju između različitih institucija kao i multidisciplinarni pristup u pružanju usluga deci i mladima u potrebi.

2. DOBRE PRAKSE

NAZIV DOBRE PRAKSE: “STARIJI BRAT, STARIJA SESTRA”

NAZIV ORGANIZACIJE DAJ MI RUKU, Srbija

CILJ DOBRE PRAKSE: Psihosocijalna podrška deci i mladima iz ranjivih grupa u njihovoj socijalnoj integraciji. Poseban cilj programa SBSS je poboljšanje položaja mladih stvaranjem mogućnosti za njihovo zapošljavanje, razvijanjem njihovih veština i profesionalnih kompetencija potrebnih za samostalan i grupni rad sa korisnicima.

OPIS: Program „Stariji brat, starija sestra“ je program eksterne psihosocijalne podrške deci i mladima uzrasta od 9 do 14 godina u njihovoj socijalnoj integraciji, koja se ostvaruje kroz volonterski angažman studenata. Ovaj program pruža psihosocijalnu pomoć deci/mladima iz ranjivih grupa, promovišući ideju volonterskog rada i mlade osobe kao pozitivnog modela. Glavni princip rada je uspostavljanje trajnog odnosa i interakcije između jednog studenta i jednog deteta/mlade osobe (mentorski rad) tokom 20 meseci, koliko traje jedan ciklus programa. Kroz obrazovne, kulturne, zabavne i sportske aktivnosti koje osmišljavaju studenti, a u skladu sa potrebama i sposobnostima deteta/mladih, dete/mlada osoba razvija odgovornost, poverenje i brigu o sebi i drugima. Sticanje i unapređenje socijalnih veština otvara put uspešnjoj socijalizaciji i integraciji u društvenu zajednicu.

DA LI ŽELIŠ DA ZNAŠ VIŠE O TOME KAKO OVAJ MODEL FUNKCIONIŠE U PRAKSI?

Program „Stariji brat, starija sestra“ sprovodi organizacija DAJ MI RUKU od 2011. godine u Beogradu i delimično u Nišu u saradnji sa redovnim školama i školama za obrazovanje i vaspitanje učenika sa smetnjama u razvoju. Do sada je kroz projekat prošlo 70 učenika i 70 dece i mladih kao direktni korisnici, a preko 500 dece i mladih je uključeno kroz određene projektne aktivnosti.

Program je fokusiran na rad sa socijalno i emocionalno ranjivom decom i mladima, Romima, decom sa smetnjama u razvoju i drugom decom i mladima iz ranjivih grupa. Student/volonter i dete/mlada osoba se sastaju tri puta mesečno, u početku u školi, a nakon što se uspostavi odnos poverenja između njih, kao i između učenika i roditelja, parovi provode vreme van škole. Provode vreme razgovarajući, rešavajući školske zadatke, igrajući društvene i sportske igre, šetajući, odlazeći u zabavni park, pozorište, zoološki vrt itd., sve u skladu sa potrebama i željama deteta. Takođe učestvuju u grupnim aktivnostima, edukativnim radionicama i grupnim posetama muzejima, bioskopima, kompanijama itd.

Projekat se realizuje kroz sledeće aktivnosti:

- Izbor i obuka studenata
- Upoznavanje dece/omladine i studenata i formiranje parova jedan student – jedno dete/mlada osoba
- Druženje mladih i studenata – individualno i grupno
- Edukativne radionice
- Psihološka podrška studentima

- Mesečni sastanci studenata i projektnog tima
- Vođenje dnevnika rada od strane studenata
- Pisanje mesečnih planova i mesečnih izveštaja od strane studenata
- Fokus grupa(e) sa mladima i studentima

REFERENCE:

<https://www.dajmiruku.org/evaluacija-zadovoljstva-volontera-psi-hodramskim-grupama-pomoc-pomagacima/>

https://www.dajmiruku.org/wp-content/uploads/2022/02/Manual-for-social-inclusion-and-structured-dialogue-for-youth_compressed.pdf

<https://www.dajmiruku.org/rezultati-projekta-da-li-me-cujes-cujem-te/>

ZA VIŠE INFORMACIJA MOLIM VAS POSETITE:

www.dajmiruku.org

<https://www.youtube.com/watch?v=kPj28mEF4LQ>

<https://www.youtube.com/watch?v=Pfo0MA7e-GI>

ZA VIŠE INFORMACIJA MOLIM VAS KONTAKTIRAJTE: office@dajmiruku.org

NAZIV DOBRE PRAKSE: ZNAM JA, ZNAČEŠ I TI

NAZIV ORGANIZACIJE: DAJ MI RUKU & ADRA Serbia

CILJ DOBRE PRAKSE: Podrška socijalnom i emocionalnom učenju i razvoju dece

SPECIFIČNI CILJEVI:

- Podsticanje razvijanja zdravih odnosa sa drugima, nenasilno rešavanje sukoba i razumevanje drugih
- Podsticanje razvoja pozitivnog odnosa sa samim sobom i razumevanje emocija
- Podsticanje razvoja samopouzdanja, prepoznavanja i izražavanja talenata

OPIS: Program je od 2016. godine uspešno implementiran u predškolskom sistemu. DAJ MI RUKU je 2020. godine uspostavilo partnerstvo sa ADRA Srbija, sprovodeći ovaj program tokom ADRA-ine Letnje škole. U to vreme, ADRA je podržala preko stotinu romske dece iz tri podstandardna naselja, a facilitatori koji rade sa njima prepoznali su potrebu za proširenjem podrške u oblastima socijalnog i emocionalnog razvoja. Program je prilagođen deci uzrasta 9 i 10 godina, jer je procenjeno da bi program bio najprikladniji za ovu uzrasnu grupu zbog razlika u životnom iskustvu, mogućnostima i učenju koje deca stižu u podstandardnim naseljima.

U predškolskom sistemu program obično traje tri meseca i podeljen je u tri ciklusa: Odnos sa drugima, Odnos sa samim sobom i Samopredstavljanje.

U program su uključena deca predškolskog uzrasta (uzrasta 5 i 6 godina) i studenti društvenih nauka, koji sa decom obrađuju teme kroz ciljane aktivnosti i radionice. Aktivnosti se održavaju četiri puta nedeljno i radioničari koriste različite metode kako bi se deca upoznala sa temom meseca, postepeno ih uvodeći i pripremajući za radionice koje se održavaju dva puta mesečno, a koje sumiraju i pojačavaju ključne teme ciklusa.

Za potrebe ADRA-ine Letnje škole, program je skraćen i prilagođen kako bi obuhvatio sedam radionica fokusiranih na ključne aspekte socijalnog i emocionalnog učenja koji su identifikovani kao posebno značajni za decu učesnike: saradnja i emocije. Voditelji su psiholog i pedagozi sa iskustvom u realizaciji ovog programa koji su sarađivali sa ADRA-om i DAJ MI RUKU. Radionice su usmerene na razvoj veština saradnje, asertivnu komunikaciju, emocionalnu svest i rešavanje sukoba. Ove aktivnosti su pomažu deci da izgrade samopouzdanje, poboljšaju samosvest i neguju poštovanje prema sopstvenim i tuđim potrebama.

DA LI ŽELIŠ DA ZNAŠ VIŠE O TOME KAKO OVAJ MODEL FUNKCIONIŠE U PRAKSI? Iako program ima utvrđeni okvir za aktivnosti i radionice, fleksibilan je i prilagođava se potrebama svake grupe učesnika. Razumevanje dece je ključni aspekt sprovođenja programa, a učesnici i iskusni facilitatori svojim veštinama i znanjem doprinose uspešnom razvoju ovog procesa. Tokom programa koriste se razne metode za podršku razumevanju i izražavanju dece (gluma, crtanje, kreativni radovi, dijalog, grupni rad, igre).

U programu koji se sprovodio u ADRA-i napravljene su modifikacije kako bi bio u skladu sa znanjem i iskustvima romske dece. Jedan od izazova

bio je nedostatak vokabulara, jer neka deca nisu bila upoznata sa osnovnim pojmovima i zahtevala su dodatne primere i objašnjenja (npr. reči poput „novine“ ili „pravila“). Još jedan izazov bila je razlika između stilova komunikacije na koje su deca navikla kod kuće i onih koji se obično očekuju u školskom okruženju. Kod kuće, deca su često koristila oblike komunikacije prilagođene njihovom okruženju, koji su bili praktični za zadovoljavanje svakodnevnih potreba, očuvanje bezbednosti ili samopotrđivanje. Međutim, ovi stilovi su ponekad mogli biti pogrešno shvaćeni u školskom kontekstu. Program je upoznao decu sa alternativnim načinima samoizražavanja, upravljanja emocijama i razumevanja drugih. Ove nove veštine podržavale su njihove sposobnosti rešavanja problema, emocionalno blagostanje i društvene interakcije, a istovremeno su prepoznavale važnost metoda komunikacije na koje su se već oslanjali u svom kućnom i društvenom okruženju. Pored toga, s obzirom na stigmatu i diskriminaciju sa kojom se romska deca često suočavaju u društvu i školama, program je pružio mogućnosti za jačanje njihovog samopouzdanja i negovanje pozitivne slike o sebi.

ZA VIŠE INFORMACIJA MOLIMO VAS POSETITE:

<https://www.dajmiruku.org/programi/>

<https://www.dajmiruku.org/znam-ja-u-adra-srbija/>

<https://adra.org.rs/impact-areas/education/?lang=en>

<https://www.youtube.com/watch?v=6--wjtgVNaM>

ZA VIŠE INFORMACIJA MOLIM VAS KONTAKTIRAJTE: znamjazznacesiti@gmail.com

NAZIV DOBRE PRAKSE: RADIONICE SA ROMSKIM DEVOJČICAMA

NAZIV ORGANIZACIJE: ADRA Serbia

CLJ DOBRE PRAKSE: Prevencija ranih brakova

SPECIFIČNI CILJEVI:

- Podržavanje socijalnog i emocionalnog učenja i razvoja
- Seksualno obrazovanje
- Prepoznavanje ličnih i društvenih granica
- Razvoj nenasilne komunikacije

OPIS: ADRA DRUŠTVENI CENTAR osnovan je u Srbiji, u Beogradu, 2017. godine. Projekti koji se realizuju usmereni su na ranjive grupe: beskućnike, imigrante i Rome koji žive u nekvalitetnim naseljima. Projekat sa romskom populacijom imao je za cilj osnaživanje dece i mladih kroz edukativne radionice i razne aktivnosti koje bi im pomogle da ostanu uključeni u školski sistem i spreče napuštanje školovanja. U okviru projekta, deci i roditeljima je pružena i materijalna pomoć u vidu hrane, odeće i higijenskih potrepština.

Radionice sa devojkicama bile su deo projekta koji se bavi romskom populacijom i kreirane su kao odgovor na specifične potrebe devojkica uzrasta od 12 do 17 godina. Glavni cilj programa bio je sprečavanje ranih brakova. Ostali ciljevi bili su podsticanje razvoja socijalnih i emocionalnih veština, seksualno obrazovanje, prepoznavanje ličnih i društvenih granica, nenasilna komunikacija itd. Radionice su bile organizovane u

segmentima, pri čemu se svaki segment fokusirao na određenu temu koja je obrađena kroz nekoliko sesija. Obrađene teme bile su prilagođene potrebama i interesovanjima devojčica.

DA LI ŽELIŠ DA ZNAŠ VIŠE O TOME KAKO OVAJ MODEL FUNKCIONIŠE U PRAKSI? Radionice su se održavale jednom nedeljno u Ženskom centru koji se nalazio u okviru ADRA-inog Društvenog centra. Voditelji su bili pedagog, socijalni radnik i psiholog. Radionice su bile osmišljene da se bave potrebama devojčica koje su prepoznate u radu, a istovremeno su pružale priliku za učenje i lični razvoj. Stoga su fleksibilnost i kreativnost u planiranju i vođenju radionica bile suštinske komponente. Neke od obrađenih tema uključivale su emocionalni razvoj, postavljanje granica, osećaj sigurnosti i nenasilnu komunikaciju. Korišćene su razne metode za podršku sticanju novih znanja kroz aktivnosti koje su devojčice smatrale zanimljivim (gluma, ples, crtanje, rukotvorine, dijalog, grupni rad, igre).

Majke devojčica su takođe bile uključene u program. Jednom mesečno tim (psiholog, pedagog i socijalni radnik) održavao je različite aktivnosti sa majkama devojčica. Obično su razgovarali i razmenjivali iskustva o glavnoj temi meseca. Majke su bile uključene zato što smo smatrali da je važno izgraditi bolju vezu u odnosu majka-ćerka. Podsticanje poverenja i deljenja u tom odnosu bilo je osnova za prevenciju napuštanja škole i ranih brakova. Takođe, program je predviđao i materijalnu podršku. Nakon svake radionice, svaka devojčica/majka bi dobila paket nove odeće ili higijenske pakete..

ZA VIŠE INFORMACIJA MOLIMO VAS POSETITE:

<https://adra.org.rs/impact-areas/education/?lang=en>

ZA VIŠE INFORMACIJA MOLIM VAS KONTAKTIRAJTE:

ninajovanovic1995@gmail.com

sljukicljubica8@gmail.com

NAZIV DOBRE PRAKSE: SVI UGLAS

NAZIV ORGANIZACIJE: Art Aparat, Serbia

CILJ DOBRE PRAKSE: Ova praksa ima za cilj da poboljša položaj romske dece i omladine uključene u život i rad na ulici kroz muziku, ali se takođe fokusira na članove opšte populacije i promoviše međukulturnu razmenu kroz zajedničko umetničko stvaralaštvo Roma i neroma, negujući empatiju, solidarnost i zajedništvo.

SPECIFIČNI CILJEVI:

- Socijalna inkluzija dece i mladih iz marginalizovane romske zajednice.
- Razvoj psiho-socijalnih i kognitivnih veština marginalizovane romske dece i omladine kroz muziku.
- Interkulturalna razmena između romske dece i omladine i članova opšte populacije.
- Smanjenje diskriminacije romske dece i omladine od strane šire javnosti.
- Promocija romske kulture.

OPIS: Svi UGLAS (Svi u jedinstvu) je program koji koristi muziku kako bi osnažio jednu od najmarginalizovanijih grupa u srpskom društvu - romsku decu i omladinu uključenu u život na ulici. Naši učesnici iz romske zajednice često žive u ekstremnom siromaštvu i ponekad su žrtve radne eksploatacije. Velika većina dece neredovno pohađa školu zbog teških životnih uslova. Ovakav položaj negativno utiče na samopouzdanje i motivaciju za obrazovanje, što dovodi do napuštanja škole i života izolovanog od ostatka društva. Socijalna isključenost Roma negativno utiče i na ljude iz većinske, ali i drugih zajednica u Srbiji. Oni nisu upoznati sa romskom zajednicom, zbog čega se, između ostalog, ciklus izloženosti Roma diskriminaciji nastavlja iz generacije u generaciju.

U našem radu, muzika čini most između mladih i starijih i Roma i neroma. Kroz grupne horske radionice, javna predavanja, koncerte i audio-vizuelnu produkciju, ovaj program pomaže u brisanju granica i doprinosi komunikaciji, razvoju kreativnosti, saradnji, pomaže deci i mladima da steknu nove prijatelje, jača samopouzdanje i promoviše kulturnu raznolikost.

DA LI ŽELIŠ DA ZNAŠ VIŠE O TOME KAKO OVAJ MODEL FUNKCIONIŠE U PRAKSI? Osnova projekta je muzički hor Svi UGLAS (Svi u jedinstvu), koji okuplja ljude starosti od 7 do 77 godina. Kroz zajedničko stvaranje u horu, učesnici grade prijateljstva, posmatraju i uče jedni od drugih iz iskustva, podržavaju jedni druge i grade zajednicu koja je raznolika u svakom pogledu.

Članovi hora svake godine teže zajedničkom cilju – obično je to koncert ili snimak profesionalne pesme ili videa. Tokom putovanja, ljubav i podrška koje se stiču pomažu u promociji socijalne inkluzije i kulturne raznolikosti kao neophodnog preduslova za zdravo društvo.

Model koji smo razvijali poslednjih 8 godina sastoji se od različitih aktivnosti, sa ciljem da proces učenja učinimo holističkim. Sastoji se od:

- Rad u okviru interkulturalnog hora Svi UGLAS, u kojem zajedno stvaraju pripadnici romske i neromske populacije. Do sada je hor uključio preko 400 učesnika iz romske zajednice i 150 ljudi svih generacija iz šire javnosti.
- Profesionalna produkcija video spotova i pesama (dostupno na [LINKU](#))
- Obrazovni program, koji ima za cilj da upozna učesnike i širu javnost sa romskom kulturom i zajednicom kroz javne događaje i kreiranje obrazovnog sadržaja.
- Organizacija koncerata
- Sprovođenje obuka i radionica za nastavnike i omladinske radnike, gde se deli metodologija za inkluziju kroz muziku i promoviše uloga umetnosti kao alata za socijalno uključivanje.

ZA VIŠE INFORMACIJA MOLIMO VAS POSETITE:

www.artaparat.org

[Instagram.com/art.aparat](https://www.instagram.com/art.aparat)

ZA VIŠE INFORMACIJA MOLIMO VAS KONTAKTIRAJTE:

Maja Curcic: majacucum@gmail.com

NAYIV DOBRE PRAKSE: SVRATIŠTE ZA DECU SA ULICE I KAFE BAR 16

NAZIV ORGANIZACIJE: Centar za integraciju mladih (CIM), Srbija

CILJ DOBRE PRAKSE: Zadovoljavanje potreba dece koja žive ili rade na ulici i njihovo uključivanje u programe podrške zapošljavanju

OPIS: Usluga „Svratište za decu sa ulice“ pruža sveobuhvatnu, integrisanu podršku deci koja žive ili rade na ulici. Usluga je posvećena jednoj specifičnoj grupi, pružajući im individualizovanu podršku. Usluga „Svratište“ osnažuje decu, zalaže se za njihova prava i neguje njihovu dobrobit. Kada korisnici Svratišta napune 16 godina, više nemaju pravo na usluge koje su im pružane u skloništu, pa su uključeni u program podrške zapošljavanju.

DA LI ŽELIŠ DA ZNAŠ VIŠE O TOME KAKO OVAJ MODEL FUNKCIONIŠE U PRAKSI? U Srbiji je učešće dece na ulici uobičajeno među decom iz izuzetno siromašnih romskih porodica koje žive u neformalnim naseljima. Ove zajednice pate od teške segregacije, socijalne isključenosti i diskriminacije. Deca na ulici nisu zvanično prepoznata kao posebna ranjiva grupa. Ne postoji specijalizovana državna institucija ili gradska služba koja bi se bavila potrebama i pravima dece koja žive na ulici. CIM je uspostavio uslugu koja je dostupna deci uzrasta od 5 do 15 godina sedam dana u nedelji i, između ostalog, uključuje obezbeđivanje hrane i higijenskih potrepština, uslove za održavanje lične higijene, mogućnost dnevnog odmora u bezbednom i mirnom okruženju, posredovanje sa javnim službama kako bi se osiguralo praktikovanje dečjih prava, podršku u sticanju osnovnih životnih veština,

uključivanje dece u obrazovni sistem i podršku tokom procesa obrazovanja, grupne i individualne aktivnosti koje neguju pravilan rast i razvoj deteta, psihosocijalnu podršku deci, obrazovne aktivnosti, igru i druženje. Jedan od važnih ciljeva usluge Svratišta je razbijanje predrasuda prema romskoj deci na ulici kako bi se podržala njihova integracija i socijalna inkluzija. Nakon što korisnici Prihvatišta napune 16 godina, prelaze u program podrške zapošljavanju Kafe Bar 16. Čitav program kroz koji mladi prolaze osmišljen je tako da se mlada osoba, pre nego što počne da radi, obučava za poslove šankera i konobara. Svi prolaze obuku. Prvo idu na tromesečni kurs u ugostiteljskoj školi gde stiču teorijska znanja, a zatim dolaze u „Kafe 16“ na praksu. Nakon toga dobijaju sertifikat i pomoć u traženju posla u drugom kafiću, restoranu ili hotelu.

REFERENCE: CIM interna dokumentacija

ZA VIŠE INFORMACIJA MOLIMO VAS POSETITE: www.cim.org.rs

ZA VIŠE INFORMACIJA MOLIMO VAS KONTAKTIRAJTE: office@cim.org.rs

NAZIV DOBRE PRAKSE: KRITIČKA PEDAGOGIJA-UVOD U KRITIČKU PEDAGOGIJU I NJENU IMPLEMENTACIJU U DEVISZONT DRUŠTVENOM PROSTORU

NAZIV ORGANIZACIJE: Deviszont društveni prostor, Mađarska

CILJ DOBRE PRAKSE: Cilj kritičkog mišljenja je razvoj sposobnosti identifikovanja ciljeva znanja u kontekstima društva, društvenih nejednakosti i klase. Ono podstiče apstraktno i uporedno razmišljanje, omogućavajući pojedincima da analiziraju i razumeju složena društvena pitanja iz različitih perspektiva. Kritičko mišljenje takođe uključuje sposobnost postavljanja pitanja, razvijanja sopstvenog mišljenja i učešća u smislenim debatama. Ključni aspekt kritičkog mišljenja je održavanje kritičkog pristupa – preispitivanje i osporavanje uspostavljenih hijerarhija i autoriteta, i neprihvatanje ideja ili sistema bez temeljnog ispitivanja. Kroz ovaj proces, pojedinci postaju refleksivniji, pronicljiviji i angažovaniji u razumevanju i rešavanju društvenih problema.

OPIS: Deviszont društveni prostor je inicijativa koja mladim ljudima u stručnom obrazovanju i obuci pruža alternativne mogućnosti za učenje i slobodno vreme. Nedeljno organizuju projektne aktivnosti zasnovane na kritičkoj pedagogiji i iskustvenom obrazovanju. Njihov cilj je da učesnici uče o svetu i društvu oko sebe i da postanu informisani odrasli i aktivni građani.

Deviszont okuplja stručnjake iz različitih sredina, sa dugogodišnjim iskustvom u obrazovanju, socijalnom radu i vođenju nevladinih organizacija.

Jačanje lokalne zajednice je prioritet: stalno traže mogućnosti za rad sa organizacijama i preduzećima na jugozapadu i žele da mladi ljudi vide vrednosti i uzore u svojoj lokalnoj zajednici. Njihova ciljna grupa su mladi ljudi koji nisu obavezno školskog uzrasta, ali su još uvek u obrazovanju i obuci, retko se pojavljuje na radaru obrazovnih inicijativa. Njihove aktivnosti se zasnivaju na interesovanjima i iskustvima mladih ljudi, sa fokusom na međusobno učenje, zajednicu i aktivno građanstvo.

DA LI ŽELIŠ DA ZNAŠ VIŠE O TOME KAKO OVAJ MODEL FUNKCIONIŠE U PRAKSI? Naši programi usmereni na zajednicu, kritičko razmišljanje i društveno angažovanje smenjuju se prema sledećoj strukturi: trodnevni projekti praćeni dvema sesijama izgradnje zajednice, koje se smenjuju iz nedelje u nedelju. Projekti su strukturirani tako da prelaze sa ličnog na društveni nivo, istražujući što više aspekata određenog problema. Projekti koriste iskustvene i kritičke pedagoške metode: umetničke aktivnosti, igranje uloga, programe pokreta, programe informisanja, radionice, oslanjajući se na sopstvena i prethodna iskustva mladih ljudi.

Svaki semestar započinjemo promišljanjem sa mladima o temama oko kojih treba organizovati projekte. Tokom godina, radili smo na muzici, gastronomiji, kulturi, školi, religiji, mentalnom blagostanju, gradskom životu i životu mladih odraslih.

ZA VIŠE INFORMACIJA MOLIMO VAS POSETITE: <https://deviszontkozter.hu/>

ZA VIŠE INFORMACIJA MOLIMO VAS KONTAKTIRAJTE: hello@deviszontkozter.hu

NAZIV DOBRE PRAKSE: „POĐITE SA NAMA U 8.OKRUG” PEŠAČKA TURA

NAZIV ORGANIZACIJE: Uccu Roma Informal Educational Foundation, Mađarska

CILJ DOBRE PRAKSE: Cilj ove prakse je stvaranje dijaloga između Roma i neromskog stanovništva kako bi se smanjile predrasude i stereotipi u društvu i pružio uvid i informacije o pravom stanju u 8. okrugu.

OPIS: Fondacija UCCU je osnovana 2010. godine sa ciljem stvaranja dijaloga između Roma i neromskog stanovništva. Studije pokazuju da većina antiromskih pojedinaca zapravo ne poznaje ljude koje odbacuju. UCCU je pokrenuo dijalog i međukulturne susrete između Roma i neromskog stanovništva kako bi smanjio predrasude i stereotipe u društvu. Verujemo da je zajednička potreba da se takve mogućnosti učine dostupnim svima.

Pešačka tura 8. okruga je jedan od naših obrazovnih modula prvobitno kreiranih da dovedu ljude u „ozloglašeno“, „romsko“ područje i daju uvid i informacije o pravom stanju 8. okruga. Posle nekog vremena, odlučili smo da stvorimo socijalno preduzeće i tako je UCCU Budimpešta Romska pešačka tura oživela. Pozivamo naše učesnike na klasičnu UCCU Budimpešta Romsku pešačku turu u jedan od najraznovrsnijih okruga Budimpešte.

Malo ljudi poznaje sam 8. okrug, iako je pun priča, vrednosti koje su snažno povezane sa romskom kulturom i istorijom. Tokom naše pešačke ture pozivamo učesnike da se upoznaju sa romskom kulturom i nasleđem.

Tura postaje ličnija kroz perspektivu vodiča i njegove priče. Razgovaramo o značaju romskih muzičara, njihovim vezama sa Lujzom Blahom i Narodnim pozorištem. Takođe delimo činjenično znanje o stanovnicima okruga i predstavljamo romske grupe iz mađarske perspektive.

DA LI ŽELIŠ DA ZNAŠ VIŠE O TOME KAKO OVAJ MODEL FUNKCIONIŠE U PRAKSI?

Pešačke ture u trajanju od 1,5-2 sata počinju na trgu Blaha Lujza i idu duž cele ulice Nepsinhaz kako bi se otkrile skrivene lepote 8. okruga i njegove veze sa romskom kulturom. Tura se završava na trgu Matijaš i razgovaramo o značaju mađarske romske muzike i Kodaljevoj metodi (ili Rajkoovoj metodi). Delimo više o procesima džentifikacije i kako su tačno funkcionisali u prethodnim decenijama. Naše interaktivne pešačke ture pružaju jedinstven uvid u život 8. okruga. Naši vodiči, obučeni od strane Uccu fondacije, predstavljaju manje poznato lice grada kroz svoja iskustva. Pridruživanje jednoj od ovih pešačkih tura pružiće vam drugačiji pogled na komšiluk, kao i na romsku kulturu. Pozivamo vas u jedan od najpoznatijih i najživopisnijih krajeva Budimpešte. Saznajte više o romskoj zajednici i 8. okrugu na alternativan i zabavan način. Naše interaktivne pešačke ture vode mladi Romi, koji će podeliti svoje znanje i sopstvene priče i iskustva kao Romi u Mađarskoj.

REFERENCE: <https://www.uccualapitvany.hu/letoltheto-szakmai-anyagok/>

ZA VIŠE INFORMACIJA MOLIMO VAS POSETITE: <https://www.uccualapitvany.hu/>

ZA VIŠE INFORMACIJA MOLIMO VAS KONTAKTIRAJTE: uccualapitvany@gmail.com

NAZIV DOBRE PRAKSE: DEBATNI KLUB - VOXPOP

NAZIV ORGANIZACIJE: Fondacija za demokratsku omladinu, Mađarska

CILJ DOBRE PRAKSE: Razvijanje veština debatovanja kod dece ima brojne koristi. Podstiče kritičko razmišljanje tako što ih podstiče da pokrenu svoja mišljenja logičkim argumentima. Takođe poboljšava komunikacione veštine, jer deca uče da se jasno izražavaju i s poštovanjem slušaju druge. Debata pomaže u izgradnji empatije, jer deca uče da razmatraju različite perspektive, i jača sposobnosti rešavanja problema podstičući saradnju u rešavanju problema. Pored toga, promoviše toleranciju i prihvatanje različitih gledišta, povećava samopouzdanje i poboljšava društvene odnose učenjem rešavanju sukoba i konstruktivnom dijalogu. Generalno, nastava debate neguje osnovne životne veštine koje pomažu u intelektualnom, ličnom i društvenom razvoju.

OPIS: VoxPop DEBATNA IGRA kreirana je da bi se generisali dobri razgovori o temama koje izazivaju žestoku debatu. To je razvojni alat za vođenje višestranog razgovora o važnim pitanjima koji nam pomaže da steknemo nova znanja i, na kraju, ali ne i najmanje važno, da se zblizimo jedni sa drugima. Debatovanje i upoznavanje sa tuđim mišljenjima je iskustvo koje će se pamtili. Tokom interaktivne radionice, učesnici će imati priliku da se upoznaju, isprobaju različite vežbe debate i komunikacije i nauče o vrstama grešaka u argumentaciji. Nakon što im se objasne pravila, igraće kompletnu VoxPop debatnu igru koju će voditi iskusni majstor igre, na jednu od tema koje je već razvila DIA. Nakon sesije slediće neformalnija diskusija i kolektivna refleksija.

DA LI ŽELIŠ DA ZNAŠ VIŠE O TOME KAKO OVAJ MODEL FUNKCIONIŠE U PRAKSI? Cilj

programa je stvaranje lokalnih debatnih klubova u institucijama koje su uključene (univerziteti, srednje škole, zajednički prostori i škole) sa ciljem osnaživanja mladih ljudi uzrasta od 11 do 30 godina, podržavanje njihovog lokalnog učešća, razvijanje društvenih vještina i promene stavova prema aktivnom građanstvu. Aktivnosti Debatnih klubova u zajednici fokusiraju se na identifikovanje problema i mogućih rešenja na lokalnom nivou. Projekat uključuje mlade ljude ne samo u glavnom gradu već i u ruralnim, pa čak i segregiranim područjima, čime se osnažuju mladi ljudi koji žive u ovim područjima i postaju svesni svojih prava i potencijala debate i dijaloga. Projekat takođe podržava interakciju debatnih klubova jedni sa drugima, kako bi članovi mogli da prošire sopstvene perspektive o pitanjima, a dijalog i razmena iskustava doprinosi prihvatljivijem i inkluzivnijem stavu. Planiramo da ponovo uspostavimo stvaranje i vođenje diskusionih klubova u zajednici kao deo glavnog profila DIA.

REFERENCES: <https://i-dia.org/shop/#egyhajo>

FOR MORE INFORMATION PLEASE VISIT: <https://i-dia.org/>

FOR MORE INFORMATION PLEASE CONTACT: hellodia@i-dia.org

NAZIV DOBRE PRAKSE: TRENING ZA RAZVOJ OTPORNOSTI

NAZIV ORGANIZACIJE: Invisible Study Hall, Mađarska

CILJ DOBRE PRAKSE: Cilj programa je razvoj ličnih kompetencija i resursa koji podržavaju volontere da koriste situacije neravnoteže u svojim životima za učenje i da što pre izgrade novu situaciju ravnoteže, promene i evolucije. Cilj obuke je učenje i isprobavanje alata i metoda zasnovanih na ličnom iskustvu, koje mogu koristiti u svom razvojnem ili mentorskom radu sa decom kako bi svesnije i efikasnije planirali svoj volonterski rad.

OPIS: Ovaj program se fokusira na ključne aspekte ličnog rasta i prilagodljivosti u uslovima promena, sa naglaskom na stabilnost naspram nestabilnosti, fleksibilnost i učenje iz prošlih neravnoteža. Istražuje odnos sa samim sobom i svetom, negujući način razmišljanja usmeren na pozitivno razmišljanje, ličnu agenciju i odgovornost. Ključne teme uključuju balansiranje prisutnosti sa fokusom na prošlost i budućnost, aktiviranje sopstvenog osećaja agencije i preuzimanje odgovornosti za sopstvene postupke i izbore.

Teorijski koncepti koji leže u osnovi programa (15%): Program uključuje razne teorijske modele koji vode refleksije i postupke učesnika. To uključuje model stabilnosti-nestabilnosti, krivu promena, učenje u dvostrukoj petlji i fokus na razmišljanje usmereno na sadašnjost naspram konstruktivnog/destruktivnog razmišljanja o prošlosti/budućnosti. Druge ključne ideje uključuju pozitivno razmišljanje zasnovano na resursima, kognitivno preoblikovanje, razmišljanje usmereno na rešenja, situacionu svest i donošenje odluka i asertivnost.

DA LI ŽELIŠ DA ZNAŠ VIŠE O TOME KAKO OVAJ MODEL FUNKCIONIŠE U PRAKSI? Pro-

gram stavlja snažan naglasak na praktične vežbe koje omogućavaju učesnicima da se aktivno angažuju sa naučenim konceptima. Ove vežbe su osmišljene da pomognu učesnicima da internalizuju teorijske koncepte kroz iskustveno učenje, što na kraju poboljšava njihovu sposobnost da se nose sa životnim izazovima uz povećanu stabilnost, otpornost i odgovornost.

Neke od praktičnih vežbi uključuju:

- **Fizičke vežbe za doživljavanje gubitka ravnoteže** – Razumevanje uticaja neravnoteže na fizičku i emocionalnu stabilnost.
- **Samoprocena stabilnosti i fleksibilnosti** – Razmišljanje o ličnoj stabilnosti i fleksibilnosti u vremenima promena.
- **Crtanje životnog puta** – Identifikacija ključnih trenutaka neravnoteže tokom životnog puta.
- **Učenje iz ličnih iskustava** – Prikupljanje uvida iz individualnih životnih iskustava radi informisanja budućih odluka.
- **Mapiranje načina razmišljanja sadašnjost-prošlost-budućnost** – Vizuelizacija kako se neko odnosi prema prošlosti, sadašnjosti i budućnosti.
- **Mikro-vežbe svesnosti** – Vežbanje svesnosti radi povećanja prisustva i svesti u trenutku.

Ove vežbe imaju za cilj da aktiviraju pozitivno razmišljanje, otpornost i samosvest, osnažujući učesnike da preuzmu odgovornost za sopstveni rast i da se nose sa životnim izazovima sa većim samopouzdanjem i fleksibilnošću.

ZA VIŠE INFORMACIJA MOLIMO VAS POSETITE: www.rosaparks.hu

ZA VIŠE INFORMACIJA MOLIMO VAS KONTAKTIRAJTE:

lathatatlantanoda@rosaparks.hu

NAZIV DOBRE PRAKSE: NANE SERIJA RADIONICA ZA MLADE O JEDNAKOSTI

NAZIV ORGANIZACIJE: NANE Organizacija

CILJ DOBRE PRAKSE: Cilj serije radionica je razgovor sa mladima o rodnim ulogama i njihovim predrasudama, oblicima zlostavljanja i ranom otkrivanju.

OPIS: NANE Organizacija (Nők a Nőkért Együtt az Erőszak Ellen – Women for Women Against Violence) je mađarska nevladina organizacija usmerena na podršku ženama pogođenim nasiljem u porodici. Organizacija takođe radi na podizanju svesti o rodno zasnovanom nasilju i promoviše društvene promene kako bi ga sprečila. Misija NANE-a je da osnaži žene, zaštiti njihova prava i ospori društvene norme koje doprinose nasilju.

DA LI ŽELIŠ DA ZNAŠ VIŠE O TOME KAKO OVAJ MODEL FUNKCIONIŠE U PRAKSI? Udru-

ženje NaNE je sproveo seriju radionica od tri sesije za mlade ljude, fokusirajući se na rodne uloge i njihov uticaj na svakodnevni život. Počeli smo postavljanjem pozornice za predstojeće teme. Uvodna aktivnost je uključivala diskusiju o rodnim ulogama kroz razne interaktivne igre. Tokom jedne od vežbi, prikupili smo primere očekivanja i stereotipa koji okružuju muške i ženske uloge na radnom mestu, u obrazovanju, vezama i domaćinstvu. Nakon toga, ove izjave su razmatrane u većoj grupi, gde su učesnici razgovarali o feminizmu i nerealnim očekivanjima.

Tokom sledeće radionice, fokus je bio na tome šta se može učiniti kada je neko zlostavljan ili povređen. Jedan od scenarija o kojima se razgovaralo bio je o prijatelju čija je devojka imala vidljive znake zlostavljanja na ruci. Postavljeno pitanje je bilo kako bi učesnici, posebno mladi studenti, reagovali na takvu situaciju. Neki su predložili da se uopšte ne reaguje, dok su drugi verovali da dečak treba da razgovara sa svojim muškim prijateljem, a devojka sa devojkom. Pored toga, od učesnika je zatraženo da u objavu uključe definicije ekonomskog zlostavljanja, fizičkog zlostavljanja i verbalnog zlostavljanja, kao deo svog učenja i refleksije tokom sesije.

Tokom treće radionice, razgovarali smo o ravnopravnim odnosima. Prva aktivnost je uključivala okupljanje u velikom krugu kako bi se razgovaralo o tome šta čini ravnopravan odnos. U malim grupama, učesnici su zatim identifikovali tri najvažnija aspekta veze, nakon čega je usledila još jedna diskusija u maloj grupi o tri faktora koja bi odmah dovela do raskida i tri stvari koje bi stvorile sumnju u vezi. Poslednja aktivnost je uključivala

korišćenje kartica sa oznakama za uparivanje različitih situacija sa karakteristikama veze. Radionica je završena završnim krugom, omogućavajući učesnicima da razmisle i zaključe sesiju.

REFERENCE:

https://nane.hu/kiadvanyok/?_gl=1*1vs4vvc*_up*MQ..*_ga*NzM2N-zUyMTAzLjE3NDI0MTQyODk.*_ga_LX23XP7C1M*MTc0MjQxNDI4O-C4xLjAuMTc0MjQxNDI4OC4wLjAuMA..

ZA VIŠE INFORMACIJA MOLIMO VAS POSETITE: www.nane.hu

ZA VIŠE INFORMACIJA MOLIMO VAS KONTAKTIRAJTE: info@nane.hu

3. RADIONICE

DAJ MI RUKU je implementiralo tri ciklusa radionica koje su pokrile sledeće teme:

1. Ispitivanje želja i potreba mladih ljudi
2. Kreiranje sigurnih zajednica: poverenje, sigurnost i rešavanje konflikata
3. Karijerno savetovanje

STRUKTURA RADIONICA I UPUTSTVA:

Uvod: Na prvoj radionici, učesnici i facilitator zajedno kreiraju pravila. Ova dogovorena pravila se pišu na flipčartu, koji se donosi na svaku radionicu i stavlja na vidljivo mesto. Na primer, jedno pravilo je da se koristi predmet za govor kada god neko govori. Obično se njima obraća tokom uvoda ili kada je to potrebno za funkcionisanje grupe. U uvodu se pravi kratak osvrt na prethodnu temu i uvodi se nova tema.

Uvodna aktivnost: Postavlja se jedno pitanje, a svaki učesnik i facilitator odgovaraju.

Ice breaker ili glavna aktivnost: U zavisnosti od vrste glavne aktivnosti, neke radionice imaju „ice breking“ igre, a neke ne.

Završna aktivnost: Završna runda može biti jedno refleksivno pitanje na koje svaki učesnik i facilitator odgovaraju, ili opuštajuća aktivnost.

Evaluacija: Učesnici ocenjuju radionicu koristeći tri smajlija. Učesnicima se nalaže da daju tri smajlija ako su smatrali da je radionica veoma zanimljiva i korisna. Ako je bilo samo u redu, ostavljaju dva smajlija, a ako je bilo dosadno, ostavljaju samo jednog smajlija. Nakon svake radionice, facilitatori izračunavaju rezultat evaluacije, što rezultira linijskim grafikonom na kraju projekta koji predstavlja kako su učesnici ocenjivali radionice tokom vremena.

NAŠE ŽELJE I POTREBE

MODEL KOJI SE KORISTI: Invisible Study Hall, Deviszont društveni prostor i Radionice za devojčice

CILJEVI:

- Upoznavanje mladih i studentkinja sa konceptom rada na radionicama.
- Uspostavljanje dogovora oko funkcionisanja grupe.
- Osnaživanje mladih da jasno komuniciraju svoje potrebe i želje.

MATERIJAL ZA RAD: 2 hamera (flipcarta), post-it papirici u dve boje, olovke, flomasteri, drvena ruka, odšampani smajlići, makaze

PLAN RADIONICE:

Uvod (5 minuta): Učesnici i facilitatori se okupljaju u učionici i sedaju u krug. Facilitator objašnjava kako će radionice funkcionisati i svi se ukratko predstavljaju.

Ice Breaker (5 minuta): Učesnici i voditeljke stoje u krugu. Voditeljka izgovara neke tvrdnje, a učesnici koji se slažu sa izgovorenom tvrdnjom menjaju mesto (Voditeljka kaže da svi koji vole da prate sport zamene mesta, zatim svi učesnici koji vole da prate sport menjaju pozicije)

Definisanje načina rada (10 minuta): Uspostavljanje dogovora oko načina funkcionisanja grupe (koliko se često održavaju radionice, prisustvo, način rada, koja ponašanja su poželjna, a koja ponašanja nisu dozvoljena). Dogovorena pravila se zapisuju na flipcartu i taj flipcart se donosi na svaku radionicu i kači na vidljivo mesto.

Uvodna aktivnost (5 minuta): Svi učesnici odgovaraju na pitanje “Šta vam je najzanimljivije što ste naučili u školi?”

Centralna aktivnost – Primena modela “Godišnje planiranje” (20 minuta): Svi učesnici dobijaju dva papirića različite boje. Jedna voditeljka deli papiriće druga voditeljka daje uputstva.

Flipcart na kom su napisana dva pitanja je zalepljen na tablu:

O kojim temama biste želeli da razgovarate na radionicama?

Kakve aktivnosti biste želeli da organizujemo?

Učesnici pišu svoje odgovore na prvo pitanje na jednom papiru, a odgovore na drugo pitanje na drugom. Odgovori se zatim lepe na flipčart ispod odgovarajućih pitanja. Nakon što svi učesnici dodaju svoje odgovore, odgovori se diskutuju i grupišu u kategorije.

Završna aktivnost (5 minuta): Svi učesnici odgovaraju na pitanje: „Šta vam se najviše dopalo na radionici?“

Evaluacija (5 minuta): Učesnici dobijaju smajlice kako bi procenili radionice.

PONAŠANJE I EMOCIJE

MODEL KOJI SE KORISTI: Invisible Study Hall, Deviszont društveni prostor, Radionice za devojčice i Znam ja, znaćeš i ti

CILJEVI:

- Upoznavanje i osveščivanje mladih sa tim kako njihovo ponašanje utiče na osobe oko njih.
- Podrška da jasno izražavaju svoje iskustvo, želje i potrebe.
- Uzimanje u obzir različitih perspektiva tokom diskusija.

MATERIJAL ZA RAD: Plavi i žuti sticky notes za smajlice, olovke, grafikon, smajlići za evaluacije, odštampane price, drvena ruka

PLAN RADIONICE:

Uvod (5 minuta): Učesnici i facilitatori raspoređuju stolice u krug. Facilitator ukratko pregleda prethodnu radionicu, podsećajući učesnike na aktivnosti i dogovorena pravila, kao što je govor jedan po jedan i korišćenje jezika koji svi razumeju. Naglašava se važnost poštovanja ovih pravila kako bi se obezbedilo udobno okruženje za sve.

Uvodna aktivnost (7 minuta): Radionica počinje pitanjem za sve: „Koja je bila vaša glavna pouka sa poslednje sesije?“

Ice Breaker (5 minuta): Učesnici ustaju i dobijaju instrukcije da pozdrave sve prisutne u prostoriji u roku od jednog minuta. Potrebno je da priđu svakom učesniku i facilitatoru i pozdrave ih na način koji izaberu (npr. mašući, pozdravljajući, posebnim pokretom). Nakon toga, facilitator postavlja refleksivna pitanja:

- Da li ste se sa svima pozdravili na isti način?
- Da li ste se posebno pozdravili sa nekim?
- Da li ste želeli da pozdravite nekoga drugačije, ali niste?

Centralna aktivnost (20–30 minuta): Učesnici dobijaju žuti sticky notes za srećno lice i plavi za tužno lice. Voditelj čita 3–4 kratke priče i traži od učesnika da pokažu sticky notes koji predstavlja kako se lik osećao. Nakon toga sledi diskusija sa pitanjima kao što su:

- Šta mislite kako se lik osećao?
- Zašto mislite da se tako osećao?
- Šta je moglo biti drugačije urađeno da bi se poboljšalo njihovo iskustvo?

Priča 1: Učenici se spremaju za čas fizičkog vaspitanja koji će se održati u školskom dvorištu. Sva deca oblače potrebnu opremu i izlaze napolje. Dečaci uzimaju loptu i počinju da igraju fudbal, dok se devojčice okupljaju da igraju odbojku. Dok devojčice igraju, čuju komentare dečaka u pozadini o tome kako izgledaju. Nakon što su čule komentare, devojčice se udaljavaju i prestaju da igraju.

Priča 2: Školsko zvono zvoní i deca polako napuštaju školu na odmoru. Dve drugarice, Marija i Jovana, kao i svakog jutra, kreću u pekaru da kupe pecivo. Jedna od drugarica kaže drugoj da nije gladna i da ne želi da jede tog jutra. Marija odlazi i kupuje užinu. Kada se vrati, daje polovinu svoje užine Jovani. Jovana ponovo kaže da nije gladna, ali ipak prihvata polovinu peciva. Nakon što završe sa jelom, Jovana zahvaljuje Mariji što je podelila užinu i kaže joj da je zapravo zaboravila novac tog jutra, zbog čega nije želela da jede.

Priča 3: Tri drugarice sede na klupi posle škole i razgovaraju o događajima tog dana. Prolazi još jedna devojčica iz njihovog razreda, koju pozivaju da im se pridruži i ona pristaje. Posle nekoliko minuta, tri devojčice počinju da komentarišu na romskom koji četvrta devojčica ne govori. Dok se sve tri smeju, četvrta devojčica seda pored njih, osećajući se neprijatno. Ubrzo odlučuje da je bolje da ode i govori ostalima da treba da požuri kući jer je roditelji čekaju.

Priča 4: Drugari iz razreda sede zajedno na klupi ispred škole, smejući se dok prepričavaju priče sa prolećnog raspusta. Jedan od dečaka ustaje iz klupe da oslobodi mesto za druga. Dok ide da čučne pored klupe, čuje se zvuk cepanja tkanine. Pantalone su mu se pocepale. Uspravlja se, a ostali primećuju veliku rupu na njegovim pantalonama. Nekoliko dečaka i devojčica počinje da se smeje i zadirkuje ga, a on crveni i postaje mu neprijatno. Jedan drug viče na ostale, govoreći da nije u redu zadirkivati ga i da se to može desiti bilo kome. Zatim skida duksericu i daje je dečaku da je zaveže oko struka kako se ne bi videla rupa.

Završna aktivnost (5 minuta): Učesnici odgovaraju: „Šta ste novo naučili iz ovih priča?“

Evaluacija (3 minuta): Učesnicima se daju smajlići kako bi ocenili radionice.

POVERENJE I SIGURNOST

MODEL KOJI SE KORISTI: Invisible Study Hall, Deviszont društveni prostor, Radionice sa devojkicama

CILJEVI:

- Ispitivanje značenja sigurnosti i poverenja
- Podsticaj bezbednog ponašanja
- Traženje podrške

MATERIJAL ZA RAD: Povezi za oči, kanap/traka za ostrva, sličice ostrva, prepreke, tabela za evaluaciju, odštampani smajlići za evaluaciju, drvena ruka

PLAN RADIONICE:

Uvod (5 minuta): Voditelji postavljaju pitanja učesnicima: Šta znači bezbednost? Kada se osećamo bezbedno? Objašnjavaju da se ljudi osećaju bezbedno na mestima gde veruju da im se ništa loše neće desiti, gde nisu u opasnosti od povrede i gde se niko neće loše ponašati prema njima ili im nauditi. Zatim pitaju: Šta je poverenje? Objašnjavaju da poverenje podrazumeva osećaj prijatnosti prilikom deljenja tajni, prirodan stav bez

pretvaranja i izražavanje emocija poput tuge, besa ili ljubavi pred drugima. Voditelji naglašavaju da su poverenje i bezbednost usko povezani: baš kao što određena mesta mogu učiniti da se osećamo bezbedno ili ugroženo, ljudi takođe značajno utiču na to koliko se bezbedno osećamo.

Uvodna aktivnost (7 minuta): Svi učesnici navode bar jednu osobu u koju imaju poverenje.

Icebreaker (5–10 minuta): Na podu se postavlja staza sa preprekama. Učesnici se dele u parove. U svakom paru, jedna osoba ima povez preko očiju dok je druga vodi kroz stazu kako bi izbegla da stane na prepreke.

Glavna aktivnost (15 minuta): Pod je označen „Ostrvima bezbednosti“, oivičenim trakom ili konopcima. Svako ostrvo je označeno slikom koja predstavlja mesto (npr. škola, mračna ulica, bolnica, policijska stanica, komšiluk, park, javni prevoz).

Uputstva:

- Svi učesnici počinju u „bazi“.
- Voditelj izgovara ime ostrva, npr. „Park Ajland!“
- Učesnici trče do ostrva ako se osećaju bezbedno na tom mestu.

Diskusija:

- Voditelj pita učesnike koji su se preselili na ostrvo zašto se tamo osećaju bezbedno.
- Takođe pita one koji su ostali u matičnoj bazi zašto se ne osećaju bezbedno na tom mestu.

Učesnici ostaju na izabranim ostrvima dok voditelj proziva sledeću lokaciju. Ovo se nastavlja dok se ne razgovara o svim ostrvima.

Završna aktivnost (5 minuta): Svaki učesnik navodi po jednu aktivnost koju planira da radi tokom leta.

Evaluacija (3 minuta): Učesnici dobijaju smajlice kako bi ocenili radionicu.

REGULISANJE LJUTNJE I NENASILNA KOMUNIKACIJA

MODEL KOJI SE KORISTI: Invisible Study Hall, Deviszont društveni prostor, Znam ja, znaćeš I ti. Radionice sa devojkama

CILJEVI:

- Podsticanje mladih i studenata da budu u kontaktu sa svojom ljutnjom
- Predstavljanje ljutnje kao zdrave emocije
- Upoznavanje mladih sa nenasilnom komunikacijom
- Podsticanje mladih da koriste nenasilnu komunikaciju prilikom rešavanja konflikata

MATERIJAL ZA RAD: Papir u boji, traka, makaze, lepak, slamke, kanap, kartice za refleksiju i materijali za izradu modela besa.

PLAN RADIONICE:

Uvod (7 minuta): Voditelji pozdravljaju učesnike, pregledaju pravila i ukratko rezimiraju prethodne radionice, pitajući učesnike da li se sećaju šta su radili. Voditelji predstavljaju temu dana: rešavanje sukoba, naglašavajući da je ovo poslednja radionica usmerena na komunikaciju. Proveravaju dečje razumevanje „sukoba“.

Uvodna aktivnost (10 minuta): Učesnici dele nešto zanimljivo što se dogodilo tokom pauze.

Glavna aktivnost (30 minuta):

- **Refleksija o besu:** Učesnici se sećaju trenutka kada su bili ljuti, zamišljajući situaciju, bez deljenja sa drugima. Vizuelizuju svoj bes. Voditelji pripremaju materijale za sledeći zadatak.
- **Kreiranje modela besa:** Nakon vizuelizacije, učesnici prave sopstvene prikaze besa koristeći različite materijale. Voditelji demonstriraju svoj model besa.
- **Povezivanje modela:** Kada svi završe, povezuju modele u „gomilu“, simbolizujući haos nerešenog besa.
- **Diskusija:** Voditelji vode diskusiju o tome zašto nastaju sukobi.

Zašto obično nastaju sukobi i kako se osećamo kao učesnici?

Šta se dešava kada u sukob uđemo ljuti i ne saopštimo taj bes?

Kako bi bes izgledao kada bismo jasno rekli zašto smo ljuti?

Kako bi sukobi izgledali kada se ne bismo vredali, već razgovarali?

Tokom diskusije, podsećamo mlade da je u redu biti ljut, ne biti zadovoljan nečim, ali nije u redu ulaziti u sukob sa drugima zbog besa i

rešavati ga verbalnom agresijom (uvrede, vikanje).

- **Model nenasilne komunikacije:** Grupa sarađuje na kreiranju novog modela koji predstavlja rešavanje sukoba kroz mirnu komunikaciju, pri čemu svaki učesnik daje svoj doprinos.

Kada se oba modela završe, zamolimo mlade da uoče sličnosti i razlike između dva modela. Naglašavamo da prvi model izgleda haotično, neuredno i nejasno, što se dešava kada u sukob uđemo ljuti i komuniciramo nejasno. S druge strane, drugi model predstavlja jasniju komunikaciju. Čak i kada uđemo u sukob, ako jasno izrazimo šta mislimo i osećamo i slušamo druge, moći ćemo da dođemo do zajedničkog rešenja.

Završna aktivnost (5 minuta): Učesnici razmišljaju o svojim osećanjima nakon radionice tako što biraju karticu za refleksiju. Pokazuju i objašnjavaju izabranu karticu.

Evaluacija (3 minuta): Učesnici dobijaju smajliće kako bi ocenili radionicu.

SAMOPOUZDANJE I NAŠA SNAGA

MODEL KOJI SE KORISTI: Invisible Study Hall, Deviszont društveni prostor, Radionice sa devojkicama, Znam ja, znaćeš i ti, Kafe bar 16, Art Aparat

CILJEVI:

- Podrška razvoju samopouzdanja kod mladih
- Prepoznavanje ličnih snaga i želja za daljim ličnim rastom
- Podsticanje svesti o tome kako svaka osoba doprinosi društvu na neki način kroz svoje snage

MATERIJAL ZA RAD: Papir u boji, markeri, makaze, papir za crtanje/flipčart, lepak, lopta

PLAN RADIONICE:

Uvod (10 minuta): Jedan facilitator podseća učesnike na prethodnu radionicu, gde su pisali o svojim talentima i veštinama u aktivnosti Drvo života i pita ih da li se sećaju šta su napisali.

Uvodna (5 minuta): Voditelj poziva učesnike da ustanu i igraju igru pod nazivom „Hodaj kao da hodaš..“. Daju uputstva kako da hodaju po prostoru, sa primerima poput „Hodaj kao da hodaš po vreloj pesku“, „Hodaj kao da si dobio/la kompliment“ i „Hodaj kao da veruješ u sebe“. Učesnici se podstiču da dodaju svoje primere. Tokom aktivnosti se pušta muzika.

Glavna aktivnost (30 minuta): Učesnici dobijaju papire na kojima treba da nacrtaju svoje ruke uz naglasak da na svakom prstu napišu rečenice:

1. *Sviđa mi se kod sebe što jesam...*
2. *Mojim prijateljima se sviđa kod mene što jesam...*
3. *Ponosan/na sam na sebe jer...*
4. *Želeo/la bih da razvijem veštinu...*
5. *Želeo/la bih da budem bolji/a u...*

Nakon što završe svoje crteže, učesnici isecaju svoje ruke i razgovaraju o tome kako da ih rasporede na zajedničkom papiru (npr., kao cvet ili lišće drveta). Svaki facilitator pita kako je svaki učesnik učinio radionicu posebnom. Naglašavaju da svako ima snage i doprinosi grupi na svoj način. Facilitator ih podseća da je u redu ne biti dobar/na u svemu i da je traženje podrške pozitivan način za rast.

Završna aktivnost (5 minuta): Učesnici formiraju krug i igraju igru u kojoj dodaju loptu i daju kompliment osobi kojoj je bace. Osoba koja primi kompliment zatim baca loptu sledećoj osobi, daje joj kompliment i izlazi iz kruga.

Evaluacija (3 minuta): Učesnici dobijaju smajlice kako bi ocenili radionicu.

KARIJERNO SAVETOVANJE I PODIZANJE SVESTI O FAKTORIMA KOJI UTIČU NA IZBOR PROFESIJE I IZBOR SREDNJE ŠKOLE

MODEL KOJI SE KORISTI: Invisible Study Hall, Deviszont društveni prostor, Radionice sa devojkicama, Kafe bar 16, Art Aparat

CILJEVI:

- Osnajivanje dece da prepoznaju svoje potrebe, snage i želje
- Podrška u izboru srednje škole i profesije
- Razumevanje faktora koji utiču na njihove izbore

MATERIJAL: Markeri, model drveta na papiru, ruka

PLAN RADONICE:

Uvod (5 minuta): Svi učesnici se okupljaju, facilitatori ih pozdravljaju i, ako je potrebno, podsećaju ih na pravila. Uvodimo učesnike u temu pitanjem ko je posetio univerzitet i o čemu su razgovarali. Facilitatori objašnjavaju da je cilj posete bio da se mladi upoznaju sa mogućnostima postsekundarnog obrazovanja, kako univerziteti funkcionišu i koje mogućnosti nude. Radionica će istražiti koje karijere zanimaju studente, koju srednju školu žele da pohađaju i faktore koji utiču na te odluke.

Uvodna aktivnost (5 minuta): Šta bi voleo/volela da radiš kad porasteš?

Glavna aktivnost (30 minuta): Voditelji pitaju učesnike koji faktori utiču na njihovu odluku da izaberu srednju školu ili univerzitet. Nakon diskusije

o odgovorima, voditelji objašnjavaju da faktori poput porekla, okruženja, ličnosti i želja utiču na ovu odluku. Učesnici zatim crtaju „Drvo života“, gde svaki deo predstavlja različite aspekte života: koreni (nasleđe, jezik, kultura), zemlja (navike, hobiji), deblo (veštine i talenti), grane (želje i nade) i lišće (podrška ljudi ili institucija). Nakon crtanja, predstavljaju svoja drveća, a voditelji vode diskusiju. Voditelji uvode dodatne faktore poput sunca i kiše (spoljni faktori kao što su obrazovni sistem i stereotipi).

Završna aktivnost (5 minuta): Učesnici pružaju ruke kako bi pokazali koliko su blizu svojim ciljevima. Voditelji razgovaraju o važnosti poznavanja načina približavanja ovim ciljevima, identifikujući snage i sisteme podrške.

Evaluacija (3 minuta): Učesnici dobijaju smajlice kako bi ocenili radionicu.

Tokom radionica u BUdimpešti stavili smo fokus na mentalno zdravlje, ravnopravne odnose, kritičko razmišljanje i vještine debatovanja. Svesno smo negovali grupnu koheziju i saradnju među mladima i trudili se da ih što više uključimo u planiranje radionica. U odeljku ispod, prikazujemo vam neke primere radionica koje smo vodili sa mladima tokom perioda trajanja projekta.

GODIŠNJE PLANIRANJE

MODEL KOJI JE KORIŠĆEN: Deviszont društveni prostor

CILJEVI: Cilj ove sesije bio je planiranje tema i načina rada na temama za naredne sesije uz uključivanje mladih ljudi.

MATERIJAL ZA RAD: papir veličine postera, stikeri, markeri, Google obrazac

PLAN RADIONICE:

Uvodna aktivnost: Kako ste danas?

Vežba zagrevanja: Šta te muči u načinu na koji svet, tvoja zemlja, tvoja zajednica funkcionišu? Bacamo vreće pasulja i svako govori šta mu padne na pamet.

Godišnje planiranje: Svaki učesnik dobija tri papira različitih boja. Jedan facilitator deli papire dok drugi govori šta ćemo raditi.

Papir za pakovanje je postavljen u sredini kruga sa tri napisana pitanja:

- Koje društveno pitanje/problem bi vas najviše zanimalo?

- Šta biste želeli da naučite, a nemate priliku da učite u školi?
- O čemu biste želeli da pričate? (npr. mala grupa, individualno, velika grupa, metoda projekta, filmski klub, grupa za čitanje, itd.)

Učesnici pišu svoje odgovore na svako od tri pitanja na odvojenim papirićima, koje zatim lepe na papir za pakovanje ispod odgovarajućih pitanja. Nakon što svaki učesnik zapiše svoje odgovore, pokreće se razgovor o odgovorima sa ciljem da se pitanja grupišu – koje teme pripadaju zajedno. Zatim se razgovara o tome kako i kada se baviti svakom grupom tema i koju metodu koristiti.

Završna aktivnost: Kako ste zadovoljni ovim zajedničkim procesom planiranja?

ŠIRA SLIKA

MODEL KOJI SE KORISTI: DAJ MI RUKU

CILJEVI: Cilj ove sesije bio je da se mladima omogući da razgovaraju o predrasudama bez barijera.

MATERIJAL ZA RAD: papir veličine postera, stikeri, markeri, Diksit kartice

PLAN RADIONICE:

Vežba zagrevanja: Sedimo u krugu. Diksit karte su raširene po podu ispred nas. Svako bira jednu prema raspoloženju. Zatim u krugu razgovaramo ko je izabrao koju kartu i zašto.

Uvodna aktivnost: Zamolili smo mlade ljude da zapišu rečenice koje im padnu na pamet a tiču se predrasuda. Zapisali su ih na stikere, koje smo zalepili na poster. U drugom delu vežbe, mladi ljudi su zapisivali 1 ili 2 predrasude koje su čuli o sebi od drugih.

Glavna aktivnost: Detalj slike osobe je projektovan na zid. U malim grupama pokušajte da odgovorite na sledeća pitanja:

- Šta bi se moglo desiti na slici?
- Ko bi mogao biti na slici?
- Koliko godina ima?
- Gde bi mogao biti?
- Šta bi mogao raditi?

Nakon rad u maloj grupi, ponovo sedamo u krug i razgovaramo o tome šta je svaka grupa mislila o slici koju je videla. Zatim pogledamo celu sliku i razmišljamo o našim mislima i osećanjima iz vežbe.

Takođe razgovaramo o sopstvenim predrasudama i predrasudama koje su one donele.

- Kako svaka osoba to doživljava?
- Kakva su vaša osećanja u vezi sa tim?

Završna aktivnost: Bacamo jedni drugima malu loptu i odgovaramo na sledeća pitanja:

- Da li imate neke misli koje biste želeli da podelite?
- Šta nosite kući sa sobom?
- Šta želite od sledećeg časa?

VOXPOP

MODEL KOJI SE KORISTI: Demokratikus Ifjúságért Alapítvány

CILJ: The goal of this session was to talk to young people about how debate can be useful if we debate properly. We highlighted common mistakes in argumentation and tested what we had learned through a board game.

MATERIJAL ZA RAD: Voxpop board game, ball

PLAN RADIONICE:

Uvodna aktivnost: Kako ste?

Vedba zagrevanja: Let's pick up why the debate is useful. What do we think about the debate? What makes it useful? We throw a bean bag around, the person with the bean bag speaks.

Glavna aktivnost: Hajde da se pozabavimo zašto je debata korisna. Šta mislimo o debati? Šta je čini korisnom? Bacamo vreću sa pasuljem, osoba sa vrećom sa pasuljem govori.

Čudovišta za svađe: svako čudovište za svađe ima definiciju i primer. Pored slika čudovišta za svađe, stavili smo definicije na pod. Pronađite odgovarajuće primere i postavite ih na odgovarajuće mesto. O tome ćemo razgovarati u međuvremenu.

Voxpop društvena igra – kratak opis: Cilj društvene igre je da se zao-
biđu kontroverzne teme koristeći tematsku rečenicu. Na početku igre, svi razmišljaju o svom ličnom mišljenju o temi i to označavaju postavljanjem diska na „tablu za argumente“ na vrhu table.

Igra ne traži od vas da potkrepite sopstveno mišljenje, već da formulišete argumente za i protiv teze. U sredini table za igru nalazi se brod. Igrači moraju da rade zajedno kako bi osigurali da se čamac ne prevrne, tj. razlika između broja argumenata „za i „protiv“ u čamcu ne sme biti veća od tri. Na primer, ako na tabli postoje 2 diska „za i 5 diskova „protiv“, sledeći igrač mora da kaže „za“ kako bi čamac ostao u ravnoteži. Različite akcione karte čine igru još uzbudljivijom, a takođe se mora voditi računa da

vaši ili argumenti vaših saigrača budu bez grešaka u argumentaciji (u igri se to naziva čudovišta u argumentima).

Posle tri ili četiri runde, igra se završava i sudija razmišlja sa igračima o iznetim argumentima i diskutuje o tome da li se nečije mišljenje promenilo ili postalo nijansiranije od početka igre.

Moto: Dobro je što su pametni telefoni zabranjeni u školama.

Završna aktivnost:

- Šta ti se dopalo, šta ti se nije dopalo?
- Šta bi istakao kao značajno sa ove radionice?

4. PILOT PROGRAM

Pilot program u “DAJ MI RUKU”, Srbija

Odluka srpskog tima bila je da se pilot model u Srbiji razvija kroz program „**Stariji brat, starija sestra**“ koji naša organizacija sprovodi od 2011. godine i koji po strukturi, ciljevima i nameni odgovara ciljevima projekta „Saradnja za bolju budućnost mladih Roma“. Glavni princip programa je mentorstvo – jedan učenik uspostavlja trajan odnos sa jednom mladom osobom, pružajući pozitivan uzor i podršku socio-emocionalnom razvoju mladih.

Naša organizacija sprovodi ovaj program u Srbiji u saradnji sa redovnim školama i školama za obrazovanje i obuku učenika sa smetnjama u razvoju. Do sada je u projektu učestvovalo preko 70 učenika i 70 dece i mladih kao direktni korisnici, a preko 500 dece i mladih je uključeno kroz određene projektne aktivnosti. Projekat je usmeren na rad sa socijalno i emocionalno ranjivom decom i mladima, Romima, decom sa smetnjama u razvoju i drugom decom i mladima iz ranjivih grupa. Glavni princip rada je uspostavljanje trajnog odnosa i interakcije između jednog deteta i jednog studenta sa kojim dete može pozitivno da se identifikuje. Kroz obrazovne, kulturno-zabavne i sportske aktivnosti, deca/mladi razvijaju odgovornost, poverenje i brigu o sebi i drugima. Sticanje i unapređenje socijalnih veština kod deteta/mlade osobe otvara put uspešnijoj socijalizaciji i integraciji u društveno okruženje.

Za sprovođenje pilot programa postavljeni su sledeći ciljevi:

1. Razvijanje veština studenata, budućih stručnjaka, za rad sa mladim Romima
2. Razvijanje mekih veština mladih Roma. Podizanje svesti o sopstvenim veštinama, talentima i preferencijama u radu, bolje razumevanje tržišta rada, motivacija za nastavak obrazovanja.

Tokom obuke u Beogradu i Budimpešti, našim učesnicima je predstavljeno 10 modela dobre prakse u radu sa mladim Romima. Kako je planirano, odabrali smo 5 modela koje smo ugradili u naš postojeći program:

1. DEVISZONT MODEL (Deviszont društveni prostor, Budimpešta): Osnajivanje mladih ljudi da kritički posmatraju svet i njegove probleme i da aktivno učestvuju u zajednici. Rad se zasniva na temama koje zaista zanimaju mlade ljude, a ne na pretpostavkama odraslih o tome šta ih zanima. Prilagodili smo ovaj model tako da cilj bude otvaranje prostora za mlade ljude da se njihov glas čuje, učeći ih da izraze svoja mišljenja i interesovanja o temama koje su im važne. Takođe smo usvojili metode planiranja godine i razgovora o predmetima iz ovog modela.

2. INVISIBLE STUDY HALL (Rosa Parks fondacija, Budimpešta): Pismenost za decu i mlade kroz razne aktivnosti. Trudili smo se da u raznim aktivnostima uvek bude prisutan tekst, da se nešto zapiše ili pročita, popuni, izračuna. Učenici su sa mladima išli u knjižaru, listali knjige, upoznivali ih sa književnim žanrovima, analizirali objave na društvenim mrežama, komunicirali putem poruka itd. Zajedno sa učenicima, mladi su posetili Narodni muzej u Beogradu i učestvovali u radionici sa zadatkom da nacrtaju lik ili scenu iz književnog dela koje su tom prilikom obrađivali.

3. CAFE BAR 16 AND DROP IN SHELTER (Centar za integraciju mladih, Srbija):

Podrška za karijerno savetovanje. Istražiti koje karijere zanimaju mlade ljude, koju srednju školu žele da pohađaju i faktore koji utiču na te odluke. Ove teme su kontinuirano obrađivane kroz grupni i individualni rad, gde su studenti mladima pružali informacije o različitim srednjim školama, fakultetima i zanimanjima i, kroz lični primer, demonstrirali prednosti obrazovanja. Mladi su takođe imali priliku da posete jedan od fakulteta i iz perspektive studenata domaćina saznaju kakav je studentski život i rad. Tokom posete salonu lepote, devojke su razgovarale sa vlasnikom salona i saznale o prednostima zaposlenja u industriji koju volite, kao i kako se to može postići obrazovanjem, kontinuiranim usavršavanjem i naporim radom. Mladi su takođe posetili fudbalski klub u Beogradu, stadion i muzej sa trofejima, i razgovarali sa zaposlenima o koracima u razvoju profesionalnog fudbalera. Tokom posete Muzeju slatkiša, imali su priliku da saznaju kako se prave slatkiši, ali i da sami naprave slatkiše uz uputstva zaposlenih.

4. RADIONICE SA DEVOJČICAM (ADRA, Srbija):

Podrška socijalnom i emocionalnom razvoju devojčica, prevencija ranih brakova. Obrađene teme uključuju bezbednost, poverenje, komunikaciju, rešavanje konflikata, ali smo pokušali da obradimo i teme vezane za reproduktivno zdravlje, higijenu itd. Zbog poverenja i sigurnosti koje su imale sa svojim studentkinjama, devojčice su imale brojna pitanja u vezi sa reproduktivnim zdravljem, a mi smo pokušali da rešimo tabue i strahove koje su nosile zbog nedovoljnih informacija. Ove teme su obrađene kroz grupni i individualni rad.

5. ART APARAT: Otkrivanje talenata, prepoznavanje ličnih snaga i kapaciteta. Kroz grupni, individualni rad i druge aktivnosti, mladi su istraživali svoje talente. Mladi Romi često imaju negativnu sliku o sebi i ne prepoznaju svoje snage. Kroz ove aktivnosti, radili smo sa mladima kako bismo ojačali njihovo samopouzdanje i otkrili u čemu su dobri, podstakli smo ih da prepoznaju svoje snage koje se inače uzimaju „zdravo za gotovo“ i ne pridaje im se značaj (na primer, mnoge romske devojčice znaju da kuvaju i peku hleb, što su odlične veštine koje devojčice iz opšte populacije uglavnom nemaju, romska deca uglavnom govore dva ili više jezika, veoma su otporna itd.).

Nakon objavljivanja prijave i intervjua sa prijavljenim kandidatima, odabrali smo 10 studenata za učešće u projektu. U saradnji sa školskim pedagogom, odabrano je i 10 mladih Roma. Studenti su prošli petodnevnu obuku u pripremi za učešće u projektu, koja je obuhvatala sledeće teme: Specifični aspekti rada sa romskom decom i mladima, Asertivna komunikacija, Primena teorije vezanosti u radu sa decom/mladima, Tehnička priprema za učešće u projektu i Uvodna radionica sa mladima. Tokom dve zajedničke aktivnosti, formirani su parovi student-mlada osoba.

STRUKTURA RADA:

- 1. Individualni rad** – mentorski rad jedan učenik – jedna mlada osoba. Ovaj rad je takođe obuhvatao saradnju sa školskim pedagogom, nastavnicima i roditeljima.
- 2. Grupni rad** – radionice i posete. Tri ciklusa radionica: Istraživanje želja i potreba mladih, Stvaranje bezbednih zajednica: poverenje, bezbednost

i rešavanje sukoba, Savetovanje o karijeri. Grupne posete bioskopu, salonu lepote, Fudbalskom klubu Crvena zvezda, Narodnom muzeju, Fakultetu političkih nauka, Muzeju slatkiša.

- 3. Razvijanje veština učenika** – obuka i prezentacije. Prezentacija 5 modela, Pristupi radu sa adolescentima iz ranjivih grupa u oblasti emocionalnog i socijalnog razvoja, Pristupi radu sa adolescentima iz ranjivih grupa u oblasti diskriminacije, rasizma i pravde, Korišćenje genogram metode.
- 4. Podrška učenicima** – podrška kroz mentore (svaki učenik je imao mentora sa kojim je radio), redovni sastanci, WA grupa, radionice psihološke podrške (grupe podrške je vodio psihoterapeut).
- 5. Evaluacija** – fokus grupe sa studentima i sa mladima, upitnici, mesečni dnevници studenata, izveštaji
- 6. Diseminacija** – objave na društvenim mrežama Fejsbuk, Instagram, Jutjub, LinkedIn radionica diseminacije (omladinski radnici iz nevladinih organizacija, škole, roditelji)

Pilot program u Rosa Parks fondaciji, Mađarska

Metodologije naučene tokom radionica primenjene su u grupnim sesijama sa mladima. Naše volontere smo sa novim metodama upoznali na obukama i, iako smo ih prvenstveno primenjivali tokom grupnih sesija, naše novo znanje smo uključili i u obuku mentora kako bi se moglo primeniti u odnosima mentor-menti.

Do sada je preko 60 volontera i 70 dece i mladih učestvovalo u projektu kao direktni korisnici, a takođe radimo i sa porodicama kroz intenzivan socijalni rad. Projekat je usmeren na rad sa decom i mladima iz ugroženih porodica i njihovim porodicama. Deca se upisuju u školu od predškolskog uzrasta i prate se do završetka srednje škole.

Za sprovođenje pilot programa postavljeni su sledeći ciljevi:

1. Razvijanje veština volontera omladinskih radnika.
2. Razvijanje mekih veština mladih ljudi kako bi se ojačala njihova slika o sebi i samopouzdanje, kako bi mogli da donose bolje odluke o svojoj budućnosti, obrazovanju i karijeri.

Tokom pilot programa, implementirali smo nove metodologije. Koristili smo Deviszontov model godišnjeg planiranja, Vokspopov model debatnog kluba i društvenu igru, NaNe radionice o ravnopravnim odnosima i metodologiju organizacije DAJ MI RUKU „Velike slike“ i radionice otpornosti.

Nakon objave projekta, regrutovali smo volontere, omladinske radnike za projekat iz redova naših postojećih volontera. Srećom, bili su veoma entuzijastični! Prošli su obuku koja je obuhvatila detalje novih metodologija.

STRUKTURA RADA:

- 1. Individualni rad** – Dugoročno mentorstvo jedan na jedan.
- 2. Grupni rad** – Mesečne radionice za mlade koje vode volonteri omladinski radnici.
- 3. Razvijanje veština omladinskih radnika** – Prezentacija i obuka novih modela za volontere omladinske radnike.
- 4. Evaluacija** – Radili smo fokus grupe sa omladinskim radnicima, kao i sa mladima, pre i posle pilot perioda. Takođe smo ih zamolili da popune upitnike pre i posle projekta.
- 5. Diseminacija** – Kako smo planirali, objavili smo na društvenim mrežama poput Fejsbuka i Instagrama. Organizovali smo radionicu diseminacije za profesionalce gde smo predstavili metodologije naučene tokom projekta i naše rezultate.

5. ZAKLJUČCI

Tokom jednoipogodišnje realizacije projekta, mnogo smo naučili i izvukli niz zaključaka koji će nam pomoći da unapredimo naš rad sa omladinskim radnicima i mladima.

Najvažnije lekcije koje nosimo sa sobom nakon završetka projekta:

1. Multidisciplinarni pristup u radu sa mladim Romima je ključ uspeha.
2. Potreban je dugoročniji rad sa mladim Romima kako bi se na njih uticalo u smislu sprečavanja napuštanja škole.
3. Socijalna inkluzija, učešće u životu i aktivnostima lokalne zajednice i van njihove zajednice, veoma je važno za mlade Rome. Na ovaj način, oni upoznaju svet van svog neposrednog okruženja, bolje ga razumeju, uče kako da se nose sa njim i razvijaju želju za sticanjem novih znanja i napredovanjem.
4. Mladim ljudima u nepovoljnom položaju potrebno je praktično upoznavanje sa prednostima obrazovanja i stalna obuka (poseite srednjim školama, fakultetima, kompanijama) kako bi se apstraktno zamenoilo konkretnim i vidljivim.
5. Rad 1 na 1 sa učenicima pokazao se izuzetno važnim za otkrivanje različitih mogućnosti ne samo u vezi sa obrazovanjem već i odnosima sa drugim vršnjacima, odnosima sa donosiocima odluka, razumevanjem tržišta rada itd.

Povratne informacije od mladih ljudi sugerišu da je efikasnije detaljno obraditi manje tema, nego površno obrađivati mnoge teme. To je bila glavna lekcija iz intervjua fokus grupa i upitnika.

Mnogi mladi ljudi koji su izabrani da učestvuju u projektu već su počeli da rade i imaju mnogo vannastavnih aktivnosti. Stoga smo morali biti veoma fleksibilni i reorganizovati nekoliko programa jer nismo imali pravi broj dece. Fleksibilnost, reorganizacija, strpljenje i istrajnost pokazali su se kao važne veštine za uspeh projekta.

Kada je rodna ravnoteža u sesiji bila neuravnotežena (obično je bilo mnogo devojčica i 1-2 dečaka), to nije doprinelo uspešnom razgovoru. Moramo se više fokusirati na ovo u budućnosti.

Tokom projekta koristili smo stručni materijal koji već koristimo u našem radu sa mladim Romima, ali smo takođe bili veoma ohrabreni da kreiramo mnogo novog materijala koji nam je bio koristan u ovom projektu, ali će nam biti od velike koristi i u našim budućim projektima i projektima naših saradnika.

U Fondaciji Roza Parks, grupu su činili mladi uzrasta od 12 do 18 godina. To nije bio problem za razvoj grupe i do kraja projekta, među mladima je uspostavljena dobro funkcionišuća, konstruktivna grupna dinamika. Međutim, bilo bi važno posvetiti više pažnje diferenciranju određenih tema, čak i korišćenjem metode malih grupa, jer je dubina teme bila različita za uzrast od 16 do 18 godina i 12 do 14 godina.